

«La *chirimita*, com diu el pòble a la dolçayna»; «Els donçayners de Tales --- tenen fama de --- mestres consumats en tocar la flauta moruna o *chirimita*, com diu el pòble», MGadea (*T. del Xè* II, 143, 136). Qui n'ha vist un, avançant hieràtic amb una dignitat majestuosa, i voltat del respecte més pregon, com religiós, de dones, joves, prohoms i ancians, per les avingudes i places —com jo mateix, en els pobles de l'Horta, un que en veig m'ha quedat gravat per sempre en la retina, i crec que era de Tales o de la Vall d'Uixó— tindrà encara més certitud d'un ritu que s'està reiterant de segle en segle, per espai de molts. No hi fa res que avui, per aquella banda, en diguin *dolçaina*, i a ells *dolçainer* o *donçainer*; el nom pot estar molt canviat; o bé menys, allà on només passà de **caramita* al documentat *charamita*. Per transigència amb modes que no es rebutgen del tot, però que el poble valencià superada en gran part als fets valencians de sempre.

Sobretot, potser, per extensió geogràfica, car avui el mot és més aviat cosa de Dellà Xúquer. Hi ha una imponent Mola i Barranc de *Ceremita* a les muntanyes de Vallada, entre aquesta vila i Ènguera (vall de remotes persistències, arran de la ibèrica Mola de les Alcusses), 1962. A la vall de Guadalest m'anunciaren «dances amb tabalet i *çerimita*»; i fins una gentil xi-queta de Benimantell, anunciava que tal vesprà ja hi faria «frescorella» (no este sol que mata), i si hi tornava i en sabia (mirant amb ulls irònics els meus cabells blancs) podria dar-li-hi el braç, al so de la *çirimita!* (1963). Més al Sud, encara viu amb el vocalisme del Tirant: «El prospecte des festes... Tambó y *charamita*, música, la farolà de la iglésia y el campanari, la llumènaria de la fachà de la sala...», *Canyissaes*, 84.

Altrament en país del Nord també consta entre nosaltres la forma igual a la francesa. Joan I, en persona, l'Amador de la gentilesa, que tant sacrificà per les danses de Violant de Bar, donava ordre el 1391 «que'l comte de Foix nos trameta de continent Johan de Besés ab la gran *xalamia*» —aquelles muntanyes que tan altes són... i les amorettes... aquelles muntanyes ja s'abaixaran— «e Bernat lo Palat, ministrers seus, ab la cornamusa e lo bordó, car gran desig havem que'ls hoýssem cornar» (*DAG.*); car en efecte fou l'any següent o dos més tard que la desfílada imaginària de la *charamita* per Constantinoble, que n'hi havia hagut un assaig general pels carrers de Bna.: «Lo compte de Cardona, almirall del dit senyor, ab molts estruments de bocha, trompes, trompetes, tabals e *xalamies* passant per la Franeria», «e y hac 16 entre trompes, trompetes, *xalamies* e tabalers» (*Ardits* I, 39, 24).

Xeremell 'espinguet' (*DFA.*), de *caramell(a)*, contaminat per *xeremia*. *Xeremiar*. *Xeremier* mall. (*DAG.*). *Xeremiera*. *Xeremió*.

Xeremina: el *DAG.* troba tant *xaramia* com *xaramina* en una Sarçuela de Carnestoltes de Bna. del segle XVIII com a nom de l'instrument musical; i ja Lacav. (p. 134) havia registrat «caramella o *xeremina*, flauta de pastor: pastoritia fistula». Devia ser un diminutiu en *-ina* afegit al nostre mot; però ja venia de França amb aquesta terminació: oc. ant. *calamina* «pe-

tit chalumeau, pipeau» i *calaminador* «joueur de pipeau» (*PDPF*), als quals el *FEW* (*l. c.*) afegeix *charamino* a Agén i *charabino* a St. Jean du Gard, no sense ajuntar-hi un fr. mj. *challemine* del S. xvi, en el vol. II (31b), amb referència a la regió d'Orleans (amb una etimologia i identificació dubtoses). Aquest derivat, però, en català, ha passat a una altra forma d'alçar el braç, amb «toc» d'un altre «instrument»: *xaramina*, *xeramina* (Sallent) «el broc de banya tornejat que posen a les bótes o bots de cuiro» (*DAG.*); *xeremina* diuen els pastors (Amades, *BDC*: xix, 221), *xeremina* *DFA.*, pall. *çeremina* (Estaon), *çirimina* (Esterrí de Cardós) «l'orifici estret de la botella, per on raja el vi, en beure a galet» (1934); «*xirimina*: tapón de una bota de beber vino», *CPol* (*Vall d'Àneu*, 28); a Torelló *xerumina* (*BDLC* XII, 220).

Xirimindangues, que estudià Spitzer (*Beiträge z. roman. Wortbildung*); amb dubtes d'AMAlcover (*BDLC* XII, 110), i definint-lo «solfes, revolteries», a la manera del nostre familiar *romanços*, em sembla venir de *xirimies* 'tocs de xeremia' encrueat amb *mandangues*; hi ha variant *xaramandangues* (mall. S. XVIII, *DAG.*) i *xirimindungues* (Manacor); i la primera documentació d'aquell la trobo en les *Contarelles* d'AMAlcover (1885): «si no sabs ahon t'has de girar de feynes --- no lletgescas pus, que es qui escriu --- se faria concència de fer perde es temps, ab quatre *xirimindangues*, a un homo qui l'empra ab coses de profit» (p. 307.10).

Xerenxines, V. *xenixell* *Xerequesa*, *xerequia*, V. *xareca* *Xerenar-se* forma errònia en lloc d'*eixerenar* *Xerès* vi de Jerez, Andalusia, que antigament era *Xereç* *Xeret*, V. *xaret* (*XARECA*) *Xerevello*, V. *xit-xero*

Xerevita 'cuereta' (*ge-*, pron. *çe-*, Escrig; veg. la monografia de SGuarner sobre els noms d'aquest moixó), potser resultant d'un encrueat amb una variant mossàrab de *ORENETA* (cf. *DECH* III, 165a17) i formes anàlogues a *CHORLITO* (cf. *DECH* II, 394b20, on s'examina l'alcoïa *xorovita* ocell diferent) o al cat. *eixeribit* (vol. III, 252a49): car també hi ha *xerlovita* 'ocell camallarg' val. (Boscà, *GGRV* VII, 538); de tota manera el punt de partida hagué de ser una creació expressiva, en relació amb el cast. mariner *CHIRIBITA* 'espurna', cast. antiq. *chiribia* 'cuereta' (*DECH* II, 343b44-51), i tot el grup internacional al voltant del cast. *CHISPA*. *Xerroviu* 'garrafó' ross. (*AlcM*).

Xerga i *xerigonça* (Escrig, *ge-*), castellanismes, V. *gerga* i *jargó*, i cf. *sarja* *Xergai*, V. *xeragall* *Xeri*, V. *xerinola* *Xeric*, figa seca, V. *XARECA* *Xeric* (arus, planta), V. *xara*

XERICAR, mot onomatopèic creat pel català, i amb paral·lels en altres llengües europees, però sense relació genètica entre elles: angl. *shriek* id., esc. *skriekja* 'cridar', rus *çirikati* 'piular', paleoslau *krikü* 'cric' etc. □ 1.ª doc.: Verdaguer c. 1865; *xiric*, 1867, *xiricant*,